

Introducció

La nit de la Candelera de l'any 1208 un nen naixia a Montpeller a qui la seva mare li va imposar el nom de Jaume. Ateses les circumstàncies, en aquell moment, ningú no podia sospitar que aquell infant nouvat esdevindria un gran cavaller cristià, un afanyat legislador, un hàbil diplomàtic, el conqueridor de les illes Balears, de València i de Múrcia... un sobirà únic.

Convençut de gaudir de la protecció divina i fillol de la fortuna, no hi va haver empresa a la que no gosés encarar-s'hi, tot el contrari: les dificultats, convertides en reptes, l'esperonaven a assolir, cada vegada, una fita més alta que anés consolidant el seu prestigi.

Jaume I va ser admirat i envejat pels contemporanis d'un segle en el que van brillar grans personalitats. És el temps del papa Innocenci III; de Frederic II, l'emperador de la casa Staufen; de reis sants com Lluís IX de França o Ferran III de Castella. Una època en la que s'assentaven les bases de l'Europa moderna que no hauria estat possible sense la presència carismàtica i grandiosa del nostre monarca.

Això però, ja ho sabem.

Fa segles que la figura de Jaume I ha fet córrer rius de tinta parlant de la seva egrègia figura. Gràcies a la documentació, als estudis dels historiadors i al propi *Llibre del feits* escrit pel monarca, hem arribat al segle XXI amb prou informació per fer-nos la idea de qui era aquest sobirà que no es va fer famós només per conquerir terres, sinó cors.

I aquí és on entra la present obra, l'objectiu de la qual pretén donar veu a qui no en va tenir: les seves dames.

Es fa necessari, per solidaritat i per justícia, escoltar els seus silencis.

Els de totes: des de les mullers legítimes a les amistançades ja que cadascuna d'elles va representar, de la mateixa manera que en la vida política, un nou repte. Si per a Aurembiax d'Urgell, per exemple, va recuperar el seu comtat, per a Violant d'Hongria va conquerir València, i per a Berenguera Alfonso va aconseguir Múrcia. Elles van inspirar les seves conquestes i els seus èxits.

En cada etapa de la seva vida, fins i tot quan ja era un vell, una dona va il·luminar el seu camí de glòria. Conqueridor de terres i de dames, conforme anava envellint s'invertien els termes i conqueria més senyores que terres. Fet d'altra banda explicable perquè en la seva joventut la prioritat la tenia assegurar el propi poder monàrquic i fer créixer la seva glòria militar.

Com el seu pare, Pere, *el catòlic*, Jaume I era "home de femnes" que no es podia resistir a la bellesa d'una dama que, passat el temps i injustament, era substituïda per una altra. El destí de les rebutjades, tot i que en general era digne, això no treia que fos molt trist i a nivell personal humiliant. Oblidades a un recinte conventual al que no van accedir per vocació, tant Elionor de Castella com Teresa Gil de Vidaure van haver d'empassar-se la metzina del ressentiment. Altres sortides tenien, és clar, com Aurembiax per a qui el mateix monarca va concertar un matrimoni pactat a la mida de la seva conveniència. Més penós encara, el destí de la reina Violant qui després d'anys i els fatics de parir una criatura darrera l'altra — indispensables per a la continuïtat de la nissaga—, va morir abans que el rei se n'atipés. En olor de santedat, això sí.

Eren temps en els que repudiar la muller era molt fàcil i més encara si no s'hi era casat. I aquella, a més, no era la voluntat d'un home qualsevol, era el desig d'un rei.

Prou van amonestar-lo els papes, i en repetides ocasions, però ni el temor diví, ni el fervor que sentia per a la Mare de Déu, van fer que el rei rectificqués el seu comportament lasciu; la feblesa de la carn tenia més força.

El rei Jaume era un faldiller, ja hem dit que com el seu pare, sí, però molt més bonhomíós. Sense cap dubte que el positiu bagatge genètic de Maria de Montpeller, la seva mare devia influir notablement.

Qui hagi estudiat, qui conegui abastament la vida del rei conqueridor, no descobrirà res que no sàpiga, ja que nombrosos estudis previs s'han realitzat sobre la vida i fets del monarca, però cal endreçar la documentació per poder oferir una visió global i entenedora del treball que ens ocupa: presentar els fets des d'un altre punt de vista, des d'una perspectiva oblidada i no per això menys valuosa i que, d'altra banda, ajuda a configurar la personalitat i actuació política del rei Jaume: el de les seves dames, senyores totes d'alta condició, però humanament molt diferents. Des de la sensible i poruga reina Elionor de Castella a la desinteressada i amatent Sibil·la de Saga —ambdues, primera i última de les dames que van compartir la seva vida amb el rei—, passant per l'arrauxada i orgullosa Aurembiax d'Urgell, la complaent esposa Violant d'Hongria, l'oblidada Blanca d'Antillon, la insistent Berenguera Ferrandis, l'amigable i pràctica Guillema de Cabrera, la dolça Berenguera Alfonso, o la digna i pacient Teresa Gil de Vidaure.

Elles, algunes de les quals es van sobreposar les unes a les altres ja que els afanys amorosos del monarca no tenien límit i es van veure obligades a compartir-lo, elles, que fins i tot van donar-li fills, els fruits cobejats dels que parlàvem, elles tenen dret a dir la seva.

Escoltem-les doncs, individualment i a través dels seus ulls, dels que devien ser els seus sentiments, veiem qui va ser l'home, el monarca amb qui, si més no per un temps, van unir les seves vides sovint interferides per l'ombra d'una altra dona, potser de més alta condició, potser més jove, potser encara més bonica.

Abans però, caldrà veure quina era la situació de les dones en el segle XIII i la nissaga, sobretot la femenina, que precedí i configurà la persona del rei Jaume, l'home del que es van enamorar, deixar seduir o amb qui la seva família va pactar una aliança. Aquest era un altre problema: elles no ho van decidir.